

УДК 371.32.91

**РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Слюта Аліна Миколаївна

к.пед. н., доцент кафедри географії

Дзень Наталія Віталіївна

магістрант

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

Анотація. В статті досліджено педагогічні умови реалізації проєктної діяльності учнів на уроках географії в 10 класах. Авторами встановлено рівні проєктної компетентності учнів 10 класу. Результати, отримані на контрольному етапі дослідження показали позитивний ріст змін у процесі реалізації проєктної діяльності учнів на уроках географії. Авторами виділені рекомендації для вчителів географії щодо реалізації проєктної діяльності на уроках географії.

Ключові слова: проєктна діяльність, педагогічні умови, учні, урок географії, ЗЗСО.

Вступ. Проєктна діяльність є одним з основних компонентів системи освіти в Україні. У освітній програмі загальної середньої освіти проєктна діяльність розглядається з декількох сторін: продукт як матеріалізований результат, процес як робота по виконанню проєкту, захист проєкту як ілюстрація освітнього досягнення учня, що орієнтована на формування і розвиток предметних і особистісних результатів учнів, а специфіка проєктної діяльності учнів в значній мірі пов'язана з орієнтацією на отримання

проектного результату, що забезпечує рішення прикладної задачі і має конкретне вираження.

Унікальними можливостями для реалізації проектної діяльності учнів має географія, так як в системі освіти географія займає важливе місце у формуванні загальної картини світу, географічної грамотності, необхідної для повсякденного життя, навичок безпечного для людини і навколишнього його середовища способу життя, а також у вихованні екологічної культури, формуванні власної позиції по відношенню до географічної інформації, одержуваної з засобів масової інформації (ЗМІ) та інших джерел. При цьому питання реалізації педагогічних умов проектної діяльності учнів на уроках географії залишаються недостатньо вивченими.

Мета роботи. Виявити та дослідити педагогічні умови реалізації проектної діяльності учнів на уроках географії в 10 класах і довести їх ефективність.

Матеріали та методи. В процесі педагогічного дослідження використовувалися: методика рівневої діагностики сформованості ключових компетенцій; методика «Моє ставлення до проектної діяльності» (Н.В. Матяш, В.Д. Симоненко) [1] Задоволеність учнів проектною діяльністю (модифікована методика В.А. Ядова) [3].

Результати та обговорення. Основними напрямки проектної діяльності є: дослідне, інженерне, прикладне, бізнес-проекування, інформаційне, соціальне, ігрове, творче. Пріоритетними напрямками є: соціальне, бізнес-проекування, дослідне, інженерне, інформаційне.

В проектній діяльності виділяють наступні етапи:

1 етап «занурення в проєкт (підготовка)». На даному етапі вибираються і формулюються проблеми, які планується вирішити. Під час проектної діяльності учнями, висуваються гіпотези, що вимагають доведення або спростування. При цьому необхідно враховувати інтереси школярів, можливість практичного застосування освоєваних знань, отриманих в ході виконання проєкту.

2 етап «організаційний (планування)». На даному етапі вибираються і організовуються групи учасників проєкту, визначаються напрямки майбутньої діяльності, формулюються задачі для кожної групи учасників проєкту, вказуються способи знаходження джерел інформації. Даний етап може закінчуватися представленням учасників проєкту. Кожна група виступає перед класом з розповіддю про склад групи, розподіл ролей, про ті завдання, які їм належить вирішити і про можливі шляхи вирішення цих завдань. Наприклад, можна подивитися відеофрагмент, що стосується теми уроку, провести бесіду з учнями, пов'язану з обраною темою.

3 етап «здійснення діяльності (дослідження, аналіз і узагальнення)». На цьому етапі відбувається пошук необхідної інформації, збір даних, вивчення теоретичних положень, необхідних для вирішення поставлених завдань. Прикладом діяльності учнів на цьому етапі може бути: вивчення відповідної літератури, проведення опитування, анкетування з досліджуваної проблеми.

4 етап «обробка та оформлення результатів проєкту (уявлення проєкту)». На даному етапі визначаються способи обробки отриманих даних. Школярі демонструють свої проєкти, що свідчить про рівень розуміння проблеми, мети і завдань проведеної роботи, вмінні планувати і здійснювати свою діяльність. Оформлені результати представляються іншим учасникам.

5 етап «оцінка результатів і процесу (рефлексія)». Учасники обговорюють і аналізують отриману інформацію, діляться думками, задають доповідачу запитання. На цьому ж етапі проходить рефлексія, самооцінка виконаної роботи [2].

Дослідно-експериментальна робота проводилася в закладі загальної середньої освіти №29 міста Чернігова. У дослідженні брали участь учні 10А та 10Б класів. В 10А (експериментальна група) 30 дітей (14 - хлопчиків, 16 - дівчаток), в 10Б (контрольна група) 25 дітей (7 - хлопчиків, 18 - дівчаток). У дослідженні взяло участь 9 учителів старших класів. Всього на різних етапах дослідно-експериментальної роботи взяли участь 64 людини.

Дослідно-експериментальна робота проводилася в три етапи: 1) констатуючий; 2) формуючий; 3) контрольний. Мета констатуючого етапу дослідно-експериментальної роботи – виявити рівень проєктної компетентності учнів 10 класу.

Мета формуючого етапу дослідно-експериментальної роботи – реалізувати проєктну діяльність учнів на уроках географії в 10 класах з урахуванням виявлених педагогічних умов. Мета контрольного етапу дослідження – виявити ефективність реалізації педагогічних умов, моделі і серії уроків географії в реалізації проєктної діяльності учнів.

Експериментальне дослідно-експериментальної роботи для вчителів 10 класів була проведена бесіда, мета якої полягала у виявленні мотивації педагогів до реалізації проєктної діяльності з учнями на уроках. Було опитано 9 вчителів. Результати аналізу відповідей педагогів показали, що 100% опитаних вважають важливим реалізацію проєктної діяльності учнів, проте 55% (5 осіб) основну роль відводять позаурочної діяльності. У класах кожного вчителя присутні учні, які відчують різні труднощі в проєктній діяльності. 22% опитаних (2 особи) відчують труднощі при реалізації проєктів з учнями. 88% (8 осіб) респондентів регулярно беруть участь в спільних нарадах з координації роботи в області проєктної діяльності школярів. Всі опитані педагоги залучають учнів до реалізації проєктної діяльності. На етапах експериментального дослідження було проведено спостереження за діяльністю вчителя і учнів в процесі реалізації проєктів на уроках географії в 10 класах і виявлення рівня сформованості проєктної компетентності.

У план спостереження входило вивчення:

- вміння аналізувати ситуацію, виокремлювати й формулювати проблему, що підлягає вирішенню;
- здатності визначати ступінь опрацьованості проблеми, здійснюючи інформаційний пошук;
- висунення ідей щодо вирішення поставленої проблеми в ході проєктної діяльності;

- вміння ставити мету проєкту;
- виявлення і обґрунтування критеріїв оцінки висунутих ідей щодо вирішення проблеми і оцінки результатів проєктної діяльності;
- аналізу висунутих ідей, обґрунтування і здійснення оптимального вибору в разі багатоваріантності вирішення проблеми;
- визначення покрокових завдань проєкту, структурування процесу вирішення проблеми;
- послідовного вирішення проєктних завдань;
- уявлення продукту проєктної діяльності, визначення його новизни і можливості впровадження (використання).

В результаті спостереження було виявлено, що проєктна діяльність побудована логічно і методично грамотно, етапи чітко простежувалися. Мета проєктів досягалася. Завдання реалізовувалися повністю. Учитель володіла різними методами мотивації учнів до виконання проєктів (наприклад, актуальні теми проєктів), використовувала спостереження, створення проблемних ситуацій, постановку проблемних питань, організувала рішення творчих завдань та ін. В ході уроків були використані різні прийоми для залучення уваги учнів. Контроль за результатами виконання проєкту також був реалізований. Все це сприяло активізації проєктної діяльності учнів. Далі була проведена методика рівневої діагностики сформованості ключових компетенцій, що виявляються в проєктній діяльності, тобто проєктної компетентності. У методиці для кожного рівня наводяться показники освоєння компетенцій, які дозволяють відзначати просування учнів, досягнення і прогалини в проєктній діяльності. За методикою «Моє ставлення до проєктної діяльності» (Н.В. Матяш, В.Д. Симоненко) учні експериментальної і контрольної класів оцінили своє ставлення до проєктної діяльності.

Результатами проведеного дослідження були виявлені наступні показники: байдуже ставлення до проєктної діяльності виявлено у 52% дітей контрольної групи і 53% у дітей експериментальної групи. Не подобається займатися проєктною діяльністю 20% респондентів контрольної групи і 27% респондентів

експериментальної групи. Задоволеність проектною діяльністю відчувають тільки 28% дітей контрольної групи і 20% дітей експериментальної групи.

На контрольному етапі дослідження в експериментальній та контрольній групах був проведений аналіз результатів і їх порівняння з отриманими даними. За методикою «Моє ставлення до проектної діяльності» (Н.В. Матяш, В.Д. Симоненко) результати виявилися наступними: зросла кількість дітей, які характеризують проектну діяльність як приємну, різноманітну, цікаву, зрозумілу, потрібну і корисну, в контрольній групі на 6%, в експериментальній групі на 11%. Задоволеність учнів проектною діяльністю підвищилася, а саме байдуже ставлення до проектної діяльності знизилася на 4% у дітей контрольної групи і на 6% у дітей експериментальної групи. Кількість учнів, яким не подобається займатися проектною діяльністю знизилося на 4% у респондентів контрольної групи і на 14% у респондентів експериментальної групи. Задоволеність проектною діяльністю підвищилася на 8% в учнів контрольної групи і на 20% в учнів експериментальної групи. На контрольному етапі дослідження результати експериментальної і контрольної груп, щодо виявленню рівня сформованості проектної компетентності були наступними: низький рівень сформованості проектної компетентності у дітей експериментальної групи становить 40% (знизився на 17%), середній рівень – 43%, високий рівень – 17% (підвищився на 8%).

Порівняння даних, показало підвищення на 8% в експериментальній групі, по низькому рівню зниження в експериментальній групі на 7% в порівнянні з контрольною групою. Різниця в процентному співвідношенні пояснюється створенням педагогічних умов реалізації проектної діяльності учнів на уроках географії в експериментальній групі.

Таким чином, результати, отримані на контрольному етапі дослідження, показали позитивний ріст змін. Цьому сприяла реалізація проектної діяльності на уроках географії.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, досвіду роботи вчителів та проведеної дослідної роботи дозволили виділити рекомендації для вчителів географії щодо реалізації проєктної діяльності на уроках, а саме:

1. Постановка завдання на використання проєктів при вивченні тієї чи іншої теми полягає у визначенні можливостей використання проєктів з метою оптимізації діяльності; прогнозування результатів діяльності учнів.

2. Формулювання творчої назви теми проєкту і основного проблемного питання повинна бути цікавою, захоплюючою, зацікавити увагу і творчі здібності учнів. Ключове запитання визначає основний напрямок розвитку проєкту. Цікава постановка учителем проблемного питання змушує учнів усвідомити свою некомпетентність в даній області, виявити недостатність своїх знань, умінь; у них з'являється установка на отримання нових знань, визначається мета, породжує подальшу активність до діяльності з оволодіння новими знаннями.

3. Необхідна наявність дидактичних і методичних матеріалів на підтримку проєктної діяльності. Важливим тут є організаційна діяльність як зі сторони вчителя, так і учнів, починаючи з занурення учнів в проєктну діяльність і до підведення підсумків її реалізації. Зміст дидактичних матеріалів направлено на надання допомоги учням у правильному виборі способів виконання проєкту, в поданні його результатів. Однак ці матеріали не повинні позбавляти учня можливості прийняти самостійне рішення.

4. У класі повинні бути створені умови для оформлення результатів проєктної діяльності і публічної презентації (надання вільного доступу до комп'ютерної техніки та іншого обладнання, стендового простору).

5. Формування проєктної компетентності доцільно проводити не тільки в процесі роботи над проєктом у позаурочній діяльності, а й у рамках уроків: проблемне введення в тему уроку, постановка мети уроку спільно з учнями, спільне або самостійне планування виконання практичного завдання, групові роботи на уроці, в тому числі і з рольовим розподілом роботи в групі,

висунення ідеї (мозковий штурм), постановка питання (пошук гіпотези), формулювання припущення (гіпотези), обґрунтований вибір способу виконання завдання, складання анотації до прочитаної книги, пошук додаткової літератури; самоаналіз і самооцінку, рефлексію, пошук альтернативних способів вирішення проблеми.

Таким чином, педагогічними умови реалізації проєктної діяльності учнів на уроках географії є: створення ситуацій успіху в проєктній діяльності; врахування вікових особливостей та індивідуальних відмінностей учнів; впровадження сучасних інформаційних технологій в процес реалізації проєктної діяльності; активна позиція учнів у проєктній діяльності; знання вчителем і учнями логіки та етапів проєктної діяльності; володіння інструментарієм для оцінки результатів проєктної діяльності; забезпечення можливості реалізації індивідуальної і групової проєктної діяльності та практична значущість результатів проєктної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Матяш Н. В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования. Мозырь, 2000. 284 с.
2. Терещук А. Диференційоване навчання як провідний шлях модернізації сучасної освіти. Трудова підготовка в закладах освіти. №4. 2010. С. 26–29.
3. Ядов В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. М.: Наука, 1972. 164 с.